

'De tijd begint te dringen' – een interview met Erica Terpstra

(gepubliceerd in Tibet.nu, november 2011, 4-6)

'Ik vind het buitengewoon zorgelijk dat de mensenrechtensituatie in China en Tibet de afgelopen jaren alleen maar is verslechterd. En dat het openbare debat daarover eigenlijk is verstomd, zowel in Nederland als elders in Europa. De mensenrechtencommissie in Zwitserland zet de situatie in China en Tibet zelfs nauwelijks meer op de agenda. Hele kloostergemeenschappen verdwijnen. Het afgelopen jaar hebben twee Tibetaanse monniken zichzelf in brand gestoken. Dan moet de wanhoop wel heel groot zijn. Maar hier horen we er helemaal niets over. Ik vind dat buitengewoon zorgelijk. En ik zou er graag aan willen bijdragen om dat debat hoorbaarder te maken.'

xxx

Aan het woord is Erica Terpstra. Net bruinverbrand teruggekeerd uit Jordanië, waar ze voor het tv-programma 'Erica op reis' een sjeik-imam heeft bezocht. Ze is er nog helemaal vol van. 'Jordanië wordt omgeven door landen waarin bevolkingsgroepen elkaar naar het leven staan. Maar in Jordanië leven die groepen vreedzaam naast elkaar. Zo'n sjeik-imam, daar zouden we in Nederland ook nog wat aan kunnen hebben, hoor. Dat geldt trouwens voor alle spirituele leiders die ik voor mijn tv-programma heb ontmoet. Bij hen allemaal is liefde, warmte, compassie, openstaan voor elkaar de rode draad. Ik vind dat enorm inspirerend. Ik hoop dat ook de kijkers naar mijn programma daar wat van mee hebben gekregen. Als mijn tv-programma leidt tot meer begrip voor andere culturen en meer openheid naar anderen toe, dan is dat pure winst.'

Voor de televisieopnamen reisde ze naar alle uithoeken van de wereld. Ze was te gast bij een Dogon-familie in Mali, ontmoette een sadhu in India en sprak met een opper-Maya-priester in Guatemala. Maar ook had ze een gesprek met de Dalai Lama. Daarmee ging een droomwens in vervulling. Al vijftig jaar vormt het boeddhisme – en dan vooral de Tibetaanse variant – een anker in haar bestaan. Sinds ze Chinees en Japans studeerde in Leiden, begin jaren zestig, leest ze erover, mediteert ze dagelijks en gaat ze af en toe in retraite. Dit voorjaar (?) was ze nog een week in Dharamsala, samen met zo'n slordige vijftien- tot twintigduizend mensen. Een persoonlijke ontmoeting met de Dalai Lama stond dus hoog op haar verlanglijstje.

'Ik zie His Holiness als mijn spirituele leider. Zijn visie en levenswijsheid draag ik dagelijks met me mee. Ik vond het dan ook heel bijzonder om hem te ontmoeten. Het is echt een persoonlijk gesprek geworden. Ik heb maar liefst driekwartier met hem kunnen praten. We hadden elkaar wel eens eerder ontmoet, ik ben een paar keer zijn gastvrouw geweest toen hij in Nederland was. En nu begroette hij mij met 'old friend'.'

De herinnering ontroert haar zichtbaar. Een paar tellen is het stil. Dan weerklinkt haar luide lach door de serre van het Kurhaus. 'Weet je wat hij tegen me zei? 'Ik ben maar een oude monnik. En nu zit ik tegenover een mevrouw die ook niet meer zo piep is.'" Ze moet er opnieuw om grinniken. Vertelt dan over het cadeau dat ze voor hem meebracht. 'Ik wist dat hij als kind graag klokken uit elkaar haalde en dan weer in elkaar zette. Dus ik ben naar het klokkensatelier in Utrecht gegaan, heb daar een Zaanse klok helemaal uit elkaar laten halen en dat tot een bouw pakket laten maken. Dat heb ik hem aangeboden. En daarbij heb ik hem de vraag gesteld: wat is de betekenis van tijd? Het draait allemaal om het heden, zei hij. Het verleden is geweest, het is hooguit een opmaat naar het nu, en je weet

niet wat de toekomst brengt. Dat spreekt me erg aan. Je hoort zo vaak mensen zeggen: later, als ik gepensioneerd ben, dan ga ik dit of dat doen. Alsjeblieft jongens, maak er nu wat van, denk ik dan.'

Maar er zijn meer dingen in het boeddhisme die haar raken. 'Het volstrekte gebrek aan zedings- en missiedrang. Het respect en de tolerantie naar andere levensovertuigingen. Het proberen je ego wat kleiner te maken zodat je je wat meer openstelt voor anderen. Compassie voor al wat leeft. Het is alles bij elkaar zo prachtig!'

xxx

Ze is een paar keer in Tibet geweest. Voor het laatst in 1998. Ze zou graag nog eens teruggaan, maar kan dat door haar contacten met de regering in ballingschap wel vergeten. Het gebrek aan openheid van China baart Terpstra grote zorgen. 'Ik heb steeds de hoop gehad dat er meer opening zou komen. Ik hoopte dat de lange aanloop naar de Olympische Spelen van Beijing in 2008 ertoe zou leiden dat de Chinese regering zich soepeler zou opstellen. Ten opzichte van buitenstaanders in het algemeen, en de internationale gemeenschap in het bijzonder. Ik zag hoe het met Zuid-Afrika was gegaan, en met de Sovjet-Unie. Daar is ook veel veranderd door het contact met de buitenwereld. Ik heb daardoor ook echt geloofd dat er in China wat zou gaan veranderen. Daar leek het in het begin ook op, met name wat betreft de internationale pers en de vrijheid van meningsuiting. Maar uiteindelijk is het toch op een teleurstelling uitgelopen. Die vreedzame demonstraties van de Tibetanen die uit elkaar werden geslagen, al die mensen die zijn opgepakt... En sinds 2010 is iedere dialoog tussen een afvaardiging van His Holiness en de Chinese regering stopgezet. Dat is natuurlijk buitengewoon zorgwekkend.'

Even lijkt ze in gedachten verzonken. 'Je weet ook bijna niet wat je verder nog moet doen', zegt ze dan. 'Als elke keer de uitgestoken hand wordt weggeslagen, en de opvattingen van de regering in ballingschap zo worden gewantrouwd en geloofchend... We zijn nog ver weg van een betere wereld, hoor.'

Wat vindt ze eigenlijk van het streven naar autonomie, zoals de Dalai Lama bepleit? 'Realistisch', antwoordt ze nadenkend. 'Het is het hoogst haalbare – als het al haalbaar is. Eigenlijk gaat het ook helemaal niet om de staatsvorm, zo lang er maar mogelijkheid is tot co-existentie, tot samen-leven. Ik vind het onbegrijpelijk dat er nog steeds zo'n groot wantrouwen is jegens de standpunten van de Tibetaanse regering in ballingschap. Het is toch duidelijk dat die niet gaat voor afscheiding maar voor autonomie? Het streven naar autonomie zou echt meer politieke steun moeten krijgen dan op dit moment wordt uitgesproken.'

Peinzend staart ze naar buiten. Opeens herpakt ze zich. 'En dan denk ik: wat is het toch groots van His Holiness dat hij zegt: het gaat me niet om de Chinezen, je moet juist compassie hebben met je vijanden want daar kun je het meest van leren! Bovendien, volgend jaar komt er een nieuwe Chinese leiding aan de macht. Daarnaast is er nu een scheiding tussen het politieke en spirituele leiderschap van de Tibetaanse regering in ballingschap. Misschien dat dat toch mogelijkheden biedt voor een nieuwe episode. Als de dialoog maar weer op gang komt. Ik hou me ook maar een beetje vast aan de uitspraken van His Holiness zelf. Maar de tijd begint wel te dringen.'

xxx

Ze vindt het belangrijk dat er over de mensenrechtenschendingen in Tibet en China gesproken blijft worden. En dat de Nederlandse regering stelling neemt. 'Toen His Holiness in 2009 een bezoek bracht aan Nederland, wilde Balkenende hem niet officieel ontvangen. Stuitend vond ik dat. Ik kon het dan ook niet nalaten daar toch wat over te zeggen, toen ik His Holiness in de RAI mocht verwelkomen. Ik heb er lang over nagedacht hoe ik dat moest formuleren. Uiteindelijk zei ik: U heeft ons vanmorgen geleerd compassie te hebben voor al wat leeft. Nu hebben wij compassie met all those who denied themselves the privilege of meeting you. Yes!' Ze balt haar hand tot een vuist. 'Iedereen in de zaal begreep onmiddellijk wat ik bedoelde!'

Eerdere minister-presidenten hadden de Dalai Lama wel officieel ontvangen. Ook is hij alle drie de keren dat hij een bezoek bracht aan Nederland ontvangen in de Tweede Kamer. 'De Kamervoorzitter heeft toen gewoon tegen de Chinese ambassadeur gezegd: luister eens, onze democratie zit zo in elkaar dat Kamerleden zelf bepalen wie ze uitnodigen. Zo hoort het ook. De Nederlandse regering moet zich niet door China zijn wil laten opleggen. China moet begrijpen dat de internationale samenleving zich grote zorgen maakt en zich verzet tegen de manier waarop ze met minderheden omgaan. Dus ik hoop van harte dat de discussie gevoerd blijft worden.'

xxx

Hoe keken haar collega-politici eigenlijk tegen haar band met Tibet, het boeddhisme en de Dalai Lama aan? 'Dat zal ik je vertellen. Nog voordat ik in de politiek zat, las ik een interview met minister van financiën Witteveen. Hij vertelde dat hij soefi was. Dat vond ik heel bijzonder, iemand die het volk vertegenwoordigt maar wel iets van zichzelf prijsgeeft. Waarom ook niet? dacht ik. Laat ik het ook gewoon maar zeggen als mensen ernaar vragen. En eigenlijk is dat van meet af aan gewoon geaccepteerd. Je moet ook bedenken, ik ben in 1962 gaan studeren, en dat was lang voordat Tibet zo'n hype werd en het boeddhisme wat bekender werd. Dus mensen waren gewoon nieuwsgierig. Ik liep er niet mee te leuren, maar als mensen vroegen: goh, vertel er eens wat over, nou, dan deed ik dat.'

Ze kreeg het zelfs voor elkaar dat de Dalai Lama in 1998 (?) in de Tweede Kamer vijf minuten met alle aanwezigen kon mediteren. Ook daarop kreeg ze geen afwijzende reacties. In tegendeel. 'Soms kom ik nog wel eens mensen tegen die dat toen hebben meegemaakt. Die zeggen: Dat was zo uniek! Wat was dat bijzonder!'